

UCHWAŁA

3 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

Protokolant Katarzyna Banaś

na posiedzeniu jawnym 3 października 2025 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku T. W.

z udziałem M. B.

o wykonanie kontaktów z małoletnimi Z. W. i U. W.,

na skutek przedstawienia przez Sąd Okręgowy w Krakowie

postanowieniem z 28 marca 2025 r., XI 1Cz 142/23,

zagadnienia prawnego:

„Czy wobec treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 roku wydanego w sprawie SK 3/20 /Dz.U.2022.1371/ możliwe jest nakazanie zapłaty na podstawie art. 598¹⁶ § 1 kpc w sytuacji, gdy niewłaściwe wykonywanie przez rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem obowiązków wynikających z orzeczenia regulującego kontakty z dzieckiem drugiego rodzica związane jest z zachowaniem dziecka, które jest wynikiem postępowania zarówno rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem jak i rodzica uprawnionego do kontaktów z dzieckiem?”.

podjął uchwałę:

Okoliczność, że rodzic sprawujący pieczę nad dzieckiem nie wypełnia obowiązku w przedmiocie kontaktów ze względu na postawę dziecka, nie wyłącza możliwości nakazania zapłaty sumy pieniężnej na rzecz rodzica uprawnionego do kontaktów

(art. 598¹⁶ § 1 k.p.c.) także wtedy, gdy postawa dziecka wynika z zachowań obojga rodziców.

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

[r.g.]

Postanowieniem z dnia 19 marca 2021 r. Sąd Rejonowy w [...] zagroził uczestnicze A.B. nakazaniem zapłaty na rzecz wnioskodawcy T.W. kwoty 1.000 zł (dalej – „Postanowienie w sprawie zagrożenia nakazem zapłaty”) za „za każdorazowe uniemożliwienie (nieprawidłowe przygotowanie dzieci) T.W. widzenia z małoletnimi córkami U.W. ur. [...] i Z.W. ur. [...] wynikającego z pkt. III wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie XI Wydział Cywilny- Rodzinny z dnia 27.02.2018 roku do sygnatury akt XIC 3702/16” (dalej – „Wyrok z 2018 r.”).

Sąd ustalił m.in., że zgodnie z Wyrokiem z 2018 r. wnioskodawca ma prawo do kontaktów ze swoimi małoletnimi córkami w każdy piątek od godziny 16:00 do godziny 18:00 na terenie Specjalistycznej Poradni [...] w [...] w obecności pracownika poradni, a bez obecności uczestniczki, która zobowiązana jest do przygotowania małoletnich do kontaktów z ojcem oraz stawiania się z córkami w terminach ustalonych na kontakty, wnioskodawca zaś zobowiązany jest do punktualnego przybycia na miejsce kontaktów w wyznaczonych terminach, a także poinformowania uczestniczki o braku możliwości stawienia się na kontakty co najmniej na jeden dzień przed planowanym kontaktem.

Kontakty te nie przebiegały prawidłowo, gdyż dziewczynki manifestowały swoją niechęć do spotkań z ojcem. Tym niemniej wnioski ojca i matki o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie wykonywania kontaktów z małoletnimi córkami zostały oddalone, gdyż Sądy uznały, że dotychczasowy sposób ich uregulowania najlepiej odpowiada dobru córek; na głębszym poziomie emocjonalnym ujawniają one poczucie straty i tęsknotę za ojcem w życiu codziennym (postanowienie Sądu

Rejonowego w [...] z 26 sierpnia 2020 r., sygn. akt. IV Nsm 930/18 oraz postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z 12 stycznia 2021 r., Sygn. akt XI 1Ca 457/20).

Stosownie do dalszych ustaleń małoletnie zostały wciągnięte przez matkę i jej rodzinę w konflikt między rodzicami, żywią niechęć do ojca, nie chcą się z nim kontaktować, chociaż nie wyrządził im żadnej krzywdy, a jedynie z przekazów młodsza córka wie, że „kiedyś” zachowywał się niewłaściwie. W konsekwencji kontakty z ojcem od początku miały burzliwy przebieg, zasadniczo kończyły się wyjściem małoletnich z pokoju spotkań.

Sąd ocenił, że uczestniczka jako osoba mająca największy wpływ na postawę córek odnośnie tych kontaktów, powinna – pomijając wolę samych dzieci - dołożyć odpowiednich starań, aby nastawić je pozytywnie i przekonać do ich realizacji, w razie potrzeby korzystając z pomocy psychologa (terapii psychologicznej ukierunkowanej na poprawę relacji dzieci z ojcem) lub podjąć działania celem pozyskania wyższych kompetencji rodzicielskich. Tymczasem uczestniczka w sposób zawiniony uchybiła obowiązkowi przygotowania psychicznego małoletnich do spotkań z ojcem.

Postanowieniem z dnia 5 listopada 2021 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił zażalenie uczestniczki na postanowienie Sądu Rejonowego w [...] z dnia 19 marca 2021 r.

Ponieważ kontakty nadal nie przebiegały prawidłowo, wnioskiem datowanym na dzień 25 kwietnia 2022 r. wnioskodawca wniósł o nakazanie uczestniczce zapłaty na jego rzecz kwoty 20.000 zł za dwudziestokrotne naruszenie przez uczestniczkę jej obowiązków.

Postanowieniem z dnia 3 marca 2023 r. Sąd Rejonowy w [...] oddalił wniosek. Ustalił m.in., że kontakty wnioskodawcy z małoletnimi są co do zasady realizowane, choć małoletnie nie chcą tych kontaktów, denerwują się nimi, mają do ojca stosunek negatywny, zarzucają mu kłamstwa i zachowania agresywne w przeszłości wobec matki, pozostają w napięciu emocjonalnym, w związku z czym spotkania z nim trwają krótko. Sąd ocenił, że uczestniczka wywiązuje się dostatecznie z powierzonej jej roli do przygotowania małoletnich do kontaktów

z ojcem oraz stawienia się z córkami w terminach ustalonych na kontakty z ojcem we wskazanym miejscu. Uznał, że ze względu na wrogie postawy byłych małżonków wobec siebie nie sposób obarczyć winą tylko jednego z rodziców za niechęć małoletnich do spotkań z ojcem.

Rozpatrując zażalenie wnioskodawcy, Sąd Okręgowy powziął wątpliwość, czy wobec treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, możliwe jest nakazanie zapłaty na podstawie art. 598¹⁶ § 1 k.p.c. w sytuacji, gdy niewłaściwe wykonywanie przez rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem obowiązków wynikających z orzeczenia regulującego kontakty z dzieckiem drugiego rodzica związane jest z zachowaniem dziecka, które jest wynikiem postępowania zarówno rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem, jak i rodzica uprawnionego do kontaktów z dzieckiem i przedstawił ją, postanowieniem z dnia 28 marca 2025 r., na podstawie art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 3 i z art. 13 § 2 k.p.c. Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia jako zagadnienie prawne.

W uzasadnieniu zauważył, że mimo iż przebieg kontaktów wnioskodawcy z małoletnimi po wydaniu Postanowienia w sprawie zagrożenia nakazem zapłaty, praktycznie nie różnił się od przebiegu tych kontaktów przed wydaniem tego Postanowienia - małoletnie były przywożone do Poradni przez uczestniczkę, ale nie chciały rozmawiać z ojcem i po kilku lub kilkunastu minutach decydowały się na opuszczenie poradni - Sąd pierwszej instancji uznał, że nie ma podstaw do nakazania uczestniczce zapłaty na rzecz wnioskodawcy, pozostając pod fundamentalnym wpływem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie SK 3/20.

Sąd odwoławczy nie miał wątpliwości, że kontakty wnioskodawcy z córkami nie przebiegały w sposób zgodny z Wyrokiem z 2018 r., gdyż trwały zdecydowanie krócej niż wynika to z ich sądowego uregulowania. Wprawdzie przedwczesne wychodzenie małoletnich z pomieszczenia przeznaczonego do kontaktów nie było bezpośrednio wywoływane przez uczestniczkę – nie brała ona udziału w kontaktach - ale jako główny opiekun córek miała na nie największy wpływ. Tymczasem jest negatywnie nastawiona do ich kontaktów z wnioskodawcą, pozostając z nim w głębokim konflikcie i oceniając bardzo negatywnie, czego nie ukrywa przed

córkami. Małoletnie zaś utożsamiają się z postawą matki, przyjmując jej stosunek do ojca.

Z drugiej strony na niechęć córek do kontaktów z ojcem wpływają także ich wspomnienia z nieprzyjemnych dla nich zachowań wnioskodawcy w przeszłości, co sprawia, że nie można stwierdzić, iż ich negatywne nastawienie do spotkań z ojcem jest w 100 % wynikiem postępowania matki. Tym niemniej Sąd Okręgowy uznał, że niewłaściwe postępowanie wnioskodawcy w obecności małoletnich, które zdarzyło się przed wielu laty, nie miało istotnego wpływu na nastawienie małoletnich do kontaktów z ojcem w ostatnich latach, gdyby nie negatywne nastawienie do tych kontaktów uczestniczki i nie izolowanie małoletnich od niego.

Zdaniem Sądu odwoławczego, skoro uczestniczce zagrożono już nakazaniem zapłaty, a po wydaniu tego orzeczenia nadal – wbrew obowiązкови wynikającemu z Wyroku z 2018 r. – nie przygotowywała ona córek emocjonalnie do kontaktów z ojcem, literalna wykładnia art. 598¹⁶ § 1 k.p.c. uzasadniałaby nakazanie jej zapłaty na rzecz wnioskodawcy stosownej sumy pieniężnej. Wątpliwość wiąże się jednak z tym, że zrywanie przez córki spotkań z ojcem wynika też z jego przeszłych zachowań. W takiej zaś sytuacji powstaje problem, jak rozumieć skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego: czy w jego świetle jedynie brak jakiegokolwiek wpływu rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem na zachowanie dziecka sabotujące kontakty z drugim rodzicem wyłącza możliwość zastosowania art. 598¹⁶ § 1 k.p.c., czy też możliwość nakazania zapłaty wyłączona jest już wtedy, gdy na zachowanie dziecka ma wpływ zachowanie rodzica uprawnionego do kontaktów i to niezależnie od tego, kiedy to zachowanie miało miejsce oraz jak istotny wpływ miało na zachowanie dziecka.

Biorąc ponadto pod uwagę brak orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących tej kwestii, Sąd odwoławczy dostrzegł potrzebę przedstawienia swej wątpliwości temu Sądowi do rozstrzygnięcia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew założeniu Sądu odwoławczego istotne w sprawie jest nie tyle dookreślenie wpływu – z wielu względów kontrowersyjnego – stanowiska

wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie SK 3/20 na stosowanie art. 598¹⁶ § 1 k.p.c., ile wykładnia samego art. 598¹⁶ § 1 k.p.c.

W związku z tym należy zwrócić uwagę, że w ujęciu systemowym kluczowe znaczenie ma odróżnienie dwóch faz postępowania dotyczącego wykonywania kontaktów z dzieckiem: fazy rozstrzygającej i fazy realizacyjnej (wykonawczej) (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, OSNC 2013, Nr 12, poz. 140, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2015 r., II CNP 5/15, niepubl.). Stosownie do tego rozróżnienia wszelkie uwarunkowania kontaktów powinny być co do zasady rozpatrywane w ramach postępowania rozstrzygającego, zmierzającego do uregulowania kontaktów rodzica z dzieckiem albo do zmiany tego uregulowania. To właśnie w tym postępowaniu należy rozważyć, jaki sposób utrzymywania kontaktów z dzieckiem najpełniej realizuje jego dobro (art. 113 i n. k.r.o.), biorąc pod uwagę m.in. stanowisko dziecka, jego relacje z osobą ubiegającą się o kontakty, uwarunkowania psychologiczne oraz wszelkie przeciwwskazania do kontaktów (por. uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej kodeks postępowania cywilnego, Sejm VI Kadencji, druk sejmowy nr 3063), a więc także przyczyny ewentualnej niechęci dziecka w odniesieniu do tych kontaktów oraz wzrastającą z wiekiem autonomię dziecka w tym względzie.

Jak długo kontakty są uregulowane w określony sposób, tak długo powinny być wykonywane, a zabezpieczeniu tego wykonania służą m.in. przynależące do fazy realizacyjnej (wykonawczej) instrumenty przewidziane w art. 598¹⁵ i art. 598¹⁶ k.p.c. Zgodnie z rozpowszechnionym stanowiskiem uregulowane w art. 598¹⁵ i n. k.p.c. postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem jest *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, obejmującym tylko fazę wykonawczą (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 140 i z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 76/22, OSNC 2023, nr 1, poz. 1 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2021 r., III CZP 47/20, niepubl.). Stosownie zaś do zasady wyłączającej merytoryczne badanie sprawy w stadium wykonawczym postępowania – stojącej na straży sprawności postępowania wykonawczego i efektywnego funkcjonowania środków ochrony prawa - stosowanie tych instrumentów nie powinno przybierać postaci konkurencyjnego względem postępowania rozpoznawczego trybu korygowania

orzeczenia o kontaktach przez swoiste obezwładnianie tego orzeczenia (wyłączenie możliwości jego wyegzekwowania) z odwołaniem do dodatkowych okoliczności, takich jak to, czy niewykonanie albo niewłaściwie wykonanie obowiązków w przedmiocie kontaktów z dzieckiem jest zawinione przez rodzica, pod którego pieczę dziecko pozostaje, albo czy dziecko nie wyraża chęci takich spotkań.

Tym niemniej zasada ta nie oznacza, że sąd opiekuńczy – wyjątkowo pełniący w rozpatrywanym postępowaniu funkcję organu egzekucyjnego i dysponujący szerszą od niego kognicją (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 76/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 107) – jest zmuszony zignorować nowe okoliczności, które po uregulowaniu kontaktów sprawiły, iż nie mogą być one prawidłowo realizowane (np. radykalna zmiana nastawienia dziecka do kontaktu z rodzicem związana ze wzrostem jego samodzielności i autonomii lub niewłaściwym postępowaniem rodzica uprawnionego do kontaktów). Ujawnienie takich okoliczności powinno prowadzić do zainicjowania, choćby z urzędu (por. art. 570 k.p.c.), postępowania zmierzającego do zmiany uregulowania kontaktów. Orzeczenia bowiem stanowiące podstawę wykonania kontaktów mimo prawomocności mogą być zmieniane przez sąd, jeżeli wymaga tego dobro dziecka (por. art. 577 k.p.c. i art. 113⁵ k.r.o.). W takim postępowaniu Sąd może m.in., na podstawie art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c., udzielić zabezpieczenia przez zawieszenie postępowania zmierzającego do wykonania kontaktów z dzieckiem.

Jednakże *in casu* Sąd odwoławczy stwierdził, że okoliczności dotyczące realizacji kontaktów właściwie nie podlegały istotnym zmianom, co dotyczy zarówno nieprawidłowego przebiegu tych kontaktów, jak i przyczyn tych nieprawidłowości; w szczególności okoliczności te miał na względzie sąd opiekuńczy, oddalając wnioski obojga rodziców o zmianę rozstrzygnięcia o kontaktach zawartego w Wyroku z 2018 r. Przemawia to zdecydowanie przeciwko odstąpieniu od wymuszenia realizacji kontaktów w trybie określonym w art. 598¹⁶ § 1 k.p.c. Nie można bowiem przyjąć, że te same okoliczności, które ani nie zapobiegły uregulowaniu kontaktów w określony sposób ani nie doprowadziły do zmiany tego uregulowania, miałyby następnie usprawiedliwiać zaniedbania uczestniczek.

Przeciw takiemu odstępianiu przemawia też w okolicznościach niniejszej sprawy jednoznacznie stwierdzony przez Sąd Okręgowy istotny wpływ rodzica sprawującego pieczę nad dziećmi na brak możliwości prawidłowej realizacji kontaktów w zestawieniu z drugorzędnym, nieznacznym przyczynieniem się rodzica uprawnionego do kontaktów. Stosownie bowiem do ustaleń i ocen Sądu odwoławczego wnioskodawca nie może realizować swego prawa do kontaktów z córkami ze względu na ich niechętną postawę, a niechęć ta jest głównie wywołana przez uczestniczkę, sprawującą pieczę nad dziećmi. Wprawdzie Sąd stwierdził również, że pewien wpływ mogą mieć w tym względzie także zachowania wnioskodawcy sprzed wielu laty, jednakże wyraźnie wskazał, iż jego postępowanie nie miałoby istotnego wpływu na nastawienie małoletnich do kontaktów z ojcem w ostatnich latach, gdyby nie negatywne nastawienie do tych kontaktów uczestniczki i nieizolowanie małoletnich od niego. W innej sytuacji, tj. gdyby przyczynienie rodzica uprawnionego do kontaktów było istotne, mogłoby to stanowić okoliczność przemawiającą za obniżeniem zasądzonej sumy pieniężnej na podstawie art. 598¹⁶ § 1 zd. 2 k.c.

Z tych względów, na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(K.L.)

[r.g.]